

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

№6

2025
IYUN

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google
Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX
COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr,
528 sahifa, iyun, 2025-yil.

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afarovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi

- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK
Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

Ways to Strengthen the Economy of Karakalpakstan	12
Isakov Janabay Yakypbayevich	
Sanoat korxonalarida ishlab chiqarish xavf-xatarlarini iqtisodiy baholash.....	18
Raxmatova M.G., Saidjonova Z.B	
Strategy For Attracting Investments By Expanding the Participation of Joint-Stock Companies in the Securities Market	23
Aytmuratova Ulbike Jalgasovna, Kutlymurat Zhalgasovich Aytmuratov, Raushan Nurlybay qizi Umirzakova	
O'zbekistonda eksportni sug'urtalash mexanizmlari: mavjud holat va takomillashtirish yo'llari	29
D.E.Qarshiev	
Ta'lim, ekologiya va raqamlashtirish sohalarida bolalar va o'smirlar turizmini integratsiyalash: xalqaro tajribalar va O'zbekiston	35
Islomova Dilrabo Salomovna	
Oliy ta'lim muassasalarida xodimlarning mehnat samaradorligini oshirishda rahbarlarning roli	40
Reyimberdiyev Baburbek Adilbek o'g'li, Yusupov Sherzodbek Baxtiyor o'gli, Xaitbayev Jasurbek Otaxanovich, Madraimov Xabibulla Madaminovich	
Обзор по теме Современные системы управлением возбуждение синхронных машин и перспективы их развития	47
Алиев Абдор Мураткулович	
The Mechanism for Applying Tax Benefits and Preferences in Tax Administration	52
Dilorom Mutalova	
Innovatsiyalarning ahamiyati va ularning iqtisodiy samaradorligining o'zbekiston qishloq xo'jalik mahsulotlarini qayta ishlashdagi roli	57
Raximov Baxromjon Ibroximovich, Solohiddinov Nuriddin Sirojiddin o'g'li	
Bino va inshootlarni zilzilabardoshligiga oid nazariyalar.....	62
Jalilov Ahmadbek Ikromjon o'g'li	
Soliq to'lovchilarning majburiyatlari bajarilishini konseptual asoslari va shartlari asoslari xususida	66
Abdusherzov Abdullo Baxtiyorovich	
The Analysis of the Psychophysiological Condition of Children With Mental Disorders and the Creation of Comfort Through Designed Clothing	73
Asatilaeva Lola Muratjon qizi, Muminova Umida Tokhtasinovna	
Analysis Types of Waterproof Fabrics and Their Physical and Mechanical Properties	80
Pulatova Laziza Bakhodirovna, Kasimova Aziza Bakhodirovna	
Kichik biznes subyektlarining eksport salohiyatidan foydalanish darajasi va uni oshirish omillari	85
Umarkulov Kodirjon Maxamadaminovich, To'xtasinov Boburbek Yusufjon o'g'li	
Suv resurslarini boshqarishda zamonaviy texnologiyalar:qishloq xo'jaligi uchun iims modelini ishlab chiqish.....	89
Fazilat Egamberganova Shuhratovna	
Raqamli texnologiyalar yordamida kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish	93
Ernaqulov Sunnatillo Nurali o'g'li	
Qurilish sanoati korxonalari boshqarishning iqtisodiy mexanizmlari	98
Yembergenova Aynur Aydosbaevna	
Mahalliy budjetlar ijrosi to'g'risidagi hisobotlar va ularning axborot imkoniyatlarini oshirish masalalari	104
Abdulaziz Norquchqorov Ziyadullayevich	
Sirdaryo viloyatida investitsion faollikni oshirishda davlat va xususiy sektor hamkorligi	110
Mamatqulova Muxlisa Komiljon qizi	

Kichik biznes subyektlarining eksport salohiyatidan foydalanish darajasi va uni oshirish omillari	115
Umarkulov, Kodirjon Maxamadaminovich, To'xtasinov Boburbek Yusufjon o'g'li	
Soliq to'lovchilarning majburiyatlari bajarilishini ta'minlashning gnoseologik asoslari xususida	118
Abdusherozov Abdullo Baxtiyorovich	
Nodavlat oliy ta'lim tashkilotlari faoliyatini tashkil etishning tashkiliy-huquqiy jihatlari	125
Yaqubova Nodira Olim qizi	
O'zbekistonda to'qimachilik eko-mahsulotlari bozorining rivojlanish imkoniyatlari	130
Nosirova Charos	
Uy-joy fondini boshqarish samaradorligini oshirishda zamonaviy sifat menejmenti tizimining o'rni	135
Asadullina Nailya Ramilevna, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li	
Axoli daromadlarining turmush farovonligiga ta'siri	142
Berdibekov A.	
Raqamli iqtisodiyot sharoitda ta'lim xizmati sifatini oshirishni ekonometrik modellashtirish usullari	148
Axmedova Barno Abdiyevna	
Jahon mamlakatlarida chakana savdoni boshqarishning o'ziga xosligi va unda strategik menejment tizimi	151
Yaqubov Azizbek G'anibekovich	
Kichik tadbirkorlik faoliyatining rivojlanish tendensiyalari	156
Amonov Mehridin Oromiddinovich	
Geologiya korxonalarining investitsion samaradorligini oshirish yo'llari	163
O'tamurodova Surayyo SHokirjon qizi	
Temir yo'l transportini rivojlantirishdagi xorij tajribasi	169
Nasrullayev Nurbek Baxtiyarovich	
Hududlar iqtisodiyoti agrar sektori investitsion faolligining ko'rsatkichlar tizimi va ularning xususiyatlari	174
S.J. Yangiboev	
Hududlarning soliq salohiyatini oshirishdagi mavjud muammolar va ularning yechimlari	181
Sharipov Narzullo G'ulomovich	
Uzoq muddatli aktivlar auditining tashkiliy va uslubiy jihatlarini takomillashtirish	188
Bakayev Xurshid Maxmudovich	
Применение искусственного интеллекта в оценке кредитных рисков.....	195
Маликов Шохрух Шокирович, Неъматова Фарангиз Санжар кизи, Омонов Санжар Ғанишер ўғли, Гулмуродова Динора Акрам кизи, Камалов Шухрат Камалович	
Tashqi bozorlarda tovarlarning raqobatbardoshligini oshirishda zamonaviy marketingdan foydalanish ...	209
Meliqulov Abduhalil Norinovich	
Tijorat banklari investitsiya faoliyatida yuzaga keluvchi risklar	215
Jo'rayev O'ktam Panji o'g'li	
Xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda xalqaro savdo shartnomalarining roli.....	219
Xodjayev Jamshid Abduxakimovich	
Servislashgan jamiyatda avtoservis xizmatlarining o'rni va ahamiyatini yoritishga qaratilgan ilmiy yondashuvlar	223
Shaymardanova Dildora Xaydarjon qizi	
Davlat budjetining ijtimoiy sohani rivojlantirishdagi o'rni	230
Qo'ziyev Shodiyor Qilichboy o'g'li	
Madaniy festivallar-turizmni rivojlantirish vositasi sifatida	234
Xushnazarova Maxzuna Gulamdjanovna	
Xizmatlar sohasida innovatsion strategiyani shakllantirishning o'ziga xos jihatlarini	239
Jamshid Abduxaliqovich Xolboyev	

Innovatsion tadbirkorlikning milliy iqtisodiyotdagi o'rni	244
Fayziyev Shavkat Shaxobidinovich	
Managing Tourism in Fragile Ecosystems: A Case Study Approach	251
Dilmurod Nasimov, Shahrizoda Sirojiddinova	
Development of the Digital Financial Assets Market to Enhance Investment Activity	258
Shamshinur Yakubova	
Turizm sohasining investitsion jozibadorligi va uni oshirish yo'llari	263
Ayubov Ilyos Ilxomovich	
Qimmatli qog'ozlar bozorida risklarni boshqarish amaliyotini takomillashtirish	268
Otaxonov Saidaxror Ilhomjon o'g'li	
O'zbekiston hududlarining barqaror rivojlanishi: omillar va ko'rsatkichlar tahlili	274
Hojiyev Tal'at Toshpo'latovich	
Iqtisodchi va bugalterlarning jamiyatdagi o'rni va ahamiyati	282
Sohibova A'loxon Zafarjon qizi	
Kasbiy ta'lim tashkilotlarida o'quvchilarni raqamli kompetensiyasini baholashning metodologik asoslari ..	286
Maxkamova Zuxra Tursunpulotovna	
Sug'urta faoliyati hisobining normativ-huquqiy asoslari	292
Kodirkulov Oybek Turdiboyevich	
Raqamli iqtisodiyot: qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishini ixtisoslashtirish va joylashtirish	301
Bazarov Nazirjon Sobirovich, Mo'minov Baxodir Orifjonovich	
Sport maktablaridagi yoqari sinf o'quvchilarining chidamkorlikni rivojlantirishning ahamiyati	306
Qon'irbayev Dastan	
Международный опыт сельскохозяйственного налогообложения и возможности его применения в узбекистане	311
Салимов Шерзод Бахтиёрвич	
Cleaning of Salt Water Using Reverse Osmosis	316
Kungiratbay Sharipov, Nurmanov Ma'ruf	
Aksiyadorlik jamiyatlarida moliyaviy instrumentlar auditi uchun tavakkalchilikka asoslangan baholash mezonlarini takomillashtirish	326
Nuraliyev Behzod Baxtiyor o'g'li	
Turizm investitsion salohiyatiga ta'sir kuchlari va ularga yechim	331
Ayubov Ilyos Ilxomovich	
Korxonalarda nomoddiy aktivlarni hisobga olishda shaffoflikni ta'minlash va xorij tajribalaridan foydalanish istiqbollari	335
Rizakulov Abdurauf Abdimutalibovich	
Strengthening the Tourism Industry Through Education and Training: A Review of Global and Regional Strategies	342
G'aforova Zarina Otabek qizi	
Raqamli iqtisodiyotda telekommunikatsiya infratuzilmasining rivojlanish omillari va iqtisodiy samaradorligi tahlili (o'zbekiston misolida)	348
Xazratov Abror Panjiyevich	
Smart tourism konsepsiyasining o'zbekistonda joriy etilishi: infratuzilma, xizmatlar va raqamli innovatsiyalar tahlili	352
Abriev Zoirjon	
The Development of Tourism Management as a Significant Part of Economy in Uzbekistan	358
To'xtarova Feruzahon Yuldashevna	
Biologik aktivlarni iqtisodiy tahlil qilish turlari: metodologiyasi va amaliy qo'llanilishi	362
Ziyayev Dilshodjon Salimjonovich	

Понятие и сущность денежного потока в системе финансового управления	366
Машарипова Шахло Адамбаевна	
Buxoro viloyat hududining urbanizatsiya konsepsiyasini ishlab chiqish	372
Akramov Doniyor Rustam o'g'li, Usmonov Muradxan Saidmaxmudovich	
Интегрированный механизм оценки финансового состояния предприятия	376
Tajibayeva Kizlargul Ajiniyazovna	
Ecosystem Services Under Ecological Stress: the Case of the Former Aral Sea	383
Umidjan R. Nazarkulov	
O'zbekistonda iqtisodiy ta'lim muammolarini virtual platformalar orqali bartaraf etish yo'llari	388
Jalolova Madina Shopo'lat qizi	
Temir yo'l transporti korxonalarida ishlab chiqarish salohiyatini rivojlantirish ("toshkent mexanika zavodi" aj misolida)	393
Xudoyorova Mehrangiz	
Развитие инклюзивного образования на основе социального маркетинга и цифровизации сферы ..	400
Адилова Зулфия Джавдатовна, Шоев Алим Халмуратович	
Qurilish jarayonlarini boshqarishning xorij tajribalari va ularning milliy investitsion-qurilish sohasiga transformatsiyasi	408
Abduvaliyev Bekzod Muxiddin o'g'li	
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisbotni tayyorlashni takomillashtirish	414
Xayitboyev Muhammadiy Israfilovich, Abduraimova Maftunaxon Axmatovna, Ovlaev Suhrob Temur o'g'lim, Yo'ichiye Oybek Ulug'bek o'g'li	
Iqtisodiy-ekologik hududlarda pillachilik biznesining mazmuni va mohiyati	419
G'oziyeva Aziza Abdusalomovna	
Yashil moliyalashuv: bank faoliyatidagi huquqiy asoslar va amaliy yondashuvlar	427
Mirzaxmedova A. A.	
Tijorat banklarining yashil iqtisodiyotga o'tishdagi faoliyatini rivojlantirish yo'nalishlari	432
Mirzaxmedova A. A.	
O'zbekistonda inson kapitali raqamli transformatsiya sharoitida: muammolar, imkoniyatlar va strategik yechimlar	437
Umarkulov, Kodirjon Maxamadaminovich, Abdunosirova Nilufar Ravshanbek qizi	
Tijorat banklari aktivlarining samaradorlik ko'rsatkichlari istiqbollari	442
Xojiyev Jaxongir Dushabayevich	
Aholi turmush farovonligini oshirishning ilmiy-nazariy asoslari	447
Norqobilov Nusratilla Norsaitovich	
Progression of Small Business and Entrepreneurial Activity in Uzbekistan	450
Dauletbaeva Ulzada Bakhadirovna	
Raqamli moda dizayni va ishlab chiqarish usuli uchun clo3D ma'lumotlar bazasi	454
Temirova Gulnoz Ibodovna, Esanova Ma'rifat G'ayratovna	
Xususiy ta'lim muassasalarini boshqarishni takomillashtirishning amaliy jihatlari	459
Karimov Ulug'bek Usmonovich	
Global iqtisodiyotda bank tizimini raqamlashtirishning ahamiyati	465
Karimova Komila Daniyarovna, Sulxonberdiyeva Shodiya Shuxrat qizi	
Dasturiy vositalarning o'zaro muvofiqlikda ishlash metodlari va algoritmlari tahlili	470
Oybek Allamov, Boburbek Babajanov, Jahongir Bekturdiyev	
Mamlakatimizdagi tijorat banklari aktivlarini boshqarishning amaldagi holati tahlili	475
Baxriddinov Sharofiddin	
Surxondaryo viloyati hududlarida tadbirkorlik faoliyati va uning iqtisodiy rivojlanish dinamikasiga ta'siri	483
Normurodov Alibek Anvar o'g'li	

Методика выбора оптимальной стратегии обеспечения финансовой безопасности текстильных предприятий	489
Турсунов Бобир Ортикмирзаевич	
Kimyosanoat korxonalarida “tejamkor ishlab chiqarish” konsepsiyasini tadbiq etish samaradorligi tahlili	494
Gulbayeva Feruza Islamovna	
Buxoro shahar hududining urbanizatsiya konsepsiyasini ishlab chiqish	499
Akramov Doniyor Rustam o'g'li, Usmonov Muradxan Saidmaxmudovich	
Aksiyadorlik jamiyatlari qarz kapitalini boshqarish siyosatining muvozanatlashgan moliyaviy barqarorlikni ta'minlashga ta'siri	503
Kurbonov Xayrilla	
O'zbekistonda turizmni rivojlantirish va xorijiy tajribalar	510
Rasulova Muxabbat Teshabayevna, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li	
Buxoro shahri turar-joy hududlarini takomillashtirish	516
Odilov A.B	
Buxoro shahrining barqaror rivojlanishida shahar infratuzilmasini yaratish metodlari	522
Xasanov Feruz Anvarovich, Reyimbayev Shuxrat Sadullayevich	

BUXORO SHAHRINING BARQAROR RIVOJLANISHIDA SHAHAR INFRATUZILMASINI YARATISH METODLARI

Xasanov Feruz Anvarovich

BDTU doktorant PhD

Reyimbayev Shuxrat Sadullayevich

TAQU dotsenti, Ilmiy tadqiqot ishlar boshqarmasi boshlig'i

Annotatsiya: Buxoro viloyatidagi shahar va tumanlarning shaharsozlik, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi, xalq xo'jaligi, sanoat salohiyati, ishchi resurslari, tabiiy-ekologik muhiti hamda aholi o'sishi kabi ko'rsatkichlarini rivojlantirish bo'yicha hududlar bosh rejalari asosida misollar keltirilgan.

Kalit so'zlar: urbanizatsiya, bosh reja, aholi punkti, shaharsozlik, ijtimoiy-iqtisodiy masalalar.

Abstract: Examples are given on the basis of the regions' master plans for the development of urban and socio-economic, national economy, industrial potential, labor resources, natural and environmental conditions of cities and districts of the Bukhara region, as well as population growth.

Keywords: urbanization, master plan, demographic policy, urban planning and socio-economic issues.

Аннотация: Аннотация: Примеры приведены на основе генеральных планов регионов, предусматривающих развитие градостроительства, социально-экономической сферы, народного хозяйства, промышленного потенциала, трудовых ресурсов, природной и экологической обстановки городов и районов Бухарской области, а также рост численности населения.

Ключевые слова: урбанизация, генеральный план, демографическая политика, градостроительство, социально-экономические вопросы.

KIRISH

Buxoro shahri O'zbekistonning eng qadimiy va tarixiy markazlaridan biri bo'lib, uning barqaror rivojlanishi zamonaviy shaharsozlik yondashuvlari asosida amalga oshirilmoqda. Bugungi kunda shaharning iqtisodiy salohiyatini oshirish, aholiga qulay turmush sharoitlarini yaratish hamda ekologik muvozanatni saqlash uchun shahar infratuzilmasini barpo etishning ilmiy asoslangan metodlarini joriy etish dolzarb masalaga aylangan.

Aholi sonining o'sishi, turizmning rivojlanishi va ishlab chiqarishning kengayishi shahar infratuzilmasini kompleks rejalashtirishni talab qilmoqda. Shu bois, Buxoro shahrining barqaror rivojlanishida transport, muhandislik-kommunikatsiya tarmoqlari, uy-joy fondi, ijtimoiy obyektlar va yashil hududlarni rivojlantirishga qaratilgan metodlar tizimli asosda o'rganilmoqda. Ushbu maqolada Buxoro shahrining barqaror rivojlanishida shahar infratuzilmasini yaratishning zamonaviy metodlari, ularning nazariy va amaliy jihatlar hamda rivojlanish istiqbollari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Buxoro shahrining barqaror rivojlanishida shahar infratuzilmasini yaratish masalalari bo'yicha olib borilgan tadqiqotlarda, avvalo, kompleks yondashuvlar muhimligi ta'kidlanadi. U.N. Sharipov o'z tadqiqotida O'zbekiston shaharlarida barqaror rivojlanish tamoyillarini joriy etish jarayonida transport tarmoqlarini modernizatsiya qilish va yashil hududlarni kengaytirishga alohida e'tibor qaratgan. Uning fikricha, bu shahar ekologiyasi va aholining hayot sifati uchun asosiy omillardan biridir.

Shuningdek, R.A. Khamidov Buxoro shahrida suv ta'minoti va kanalizatsiya tizimlarini rekonstruksiya qilishning iqtisodiy samaradorligini o'rgangan. U, ayniqsa, ushbu yo'nalishdagi loyihalarni amalga oshirishda davlat-xususiy sheriklik modelini qo'llash samarali natija berishini ilmiy jihatdan asoslagan.

Jahon tajribasida esa, P. Newman va J. Kenworthy tomonidan urbanizatsiya va barqaror transport tizimlari bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar jamoat transporti va piyoda yo'laklarini rivojlantirish shahar barqarorligini ta'minlashning asosiy yo'nalishi ekanini ko'rsatgan. F. Neuman ishlab chiqqan "Integrated Infrastructure Plan-

ning" modeli esa tarixiy shaharlar, xususan Buxoro kabi hududlarda infratuzilmani rivojlantirishda kompleks rejalashtirishning ahamiyatini ilmiy jihatdan asoslab bergan.

A.A. Sagdullaev esa O'zbekiston shaharlarida yer resurslaridan oqilona foydalanish, shuningdek, muhandislik-kommunikatsiya tarmoqlarini innovatsion texnologiyalar asosida modernizatsiya qilish masalalariga urg'u bergan. Unga ko'ra, bu jarayonlar barqaror rivojlanishning iqtisodiy va ijtimoiy samaradorligini oshiradi.

Umuman olganda, ushbu tadqiqotlar Buxoro shahrining barqaror rivojlanishida shahar infratuzilmasini yaratish masalasi nafaqat muhandislik-texnik yondashuv, balki iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy omillarni o'zaro integratsiyalashgan holda hal etishni talab qilishini ko'rsatmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda ma'lumotlar Buxoro shahrining rasmiy urbanistik rejalari, Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari, shuningdek, mavjud infratuzilma loyihalari bo'yicha loyiha-smeta hujjatlari tahlili orqali olindi. Olingan ma'lumotlar tizimli yondashuv asosida iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy jihatdan tahlil qilinib, SWOT va komparativ tahlil metodlari qo'llanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Buxoro viloyati bo'yicha shaharlarning va tuman markazlarining shaharsozlik hujjatlarini ishlab chiqilishi to'g'risida ma'lumot. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi qurilish tarmog'ini modernizatsiya qilish, jadal va innovatsion rivojlantirishning 2021–2025-yillarga mo'ljallangan strategiyasini tasdiqlash to'g'risida" 2020-yil 27-noyabrdagi PF-6119-son Farmonining 2-bandida 2025-yilga borib shaharlarning barchasini va shahar posyolkalarining 25 foizini bosh rejalar bilan qamrab olishga erishish belgilangan. Bugungi kunda Buxoro viloyatida bosh reja asosida 11 ta shahar, 68 ta shaharcha posyolkasi hamda 544 ta mahalla fuqarolar yig'ini mavjud.

Shaharlarning 11 tasi jumladan Buxoro sh. (65 ta MFY), Kogon sh. (22 ta MFY), Gazli sh. (3 ta MFY), Qorovulbozor sh. (2 ta MFY) va tuman markazlari Olot t. (6 ta MFY), Qorako'l t. (8 ta MFY), Buxoro t. (5 ta MFY), Romitan t. (6 ta MFY), Vobkent t. (8 ta MFY), Shofirkon t. (4 ta MFY), G'ijduvon t. (24 ta MFY) bosh rejalari 100 % ga ta'minlangan.

68 ta shahar posyolkalarining 5 tasi – Rabotak, Dexcha, Yangibozor, Gajdumak, Jondor – bosh rejalari 7,3 % ga ta'minlangan.

Qolgan mahalla fuqarolar yig'inlarining 17 tasi – Yangi Turmush, Turkon, Halvogaron, Xo'jarabot, Sario-siyo, Rozmoz, Oydin, Jamiyat, Dalmunobod, Siyozpoyon, Nurafshon, Yosh Botir, Asajam, Usmonshayx, Chibog'oni, Xurram, Quchoq – bosh rejalari 3,1 % ga ta'minlangan.

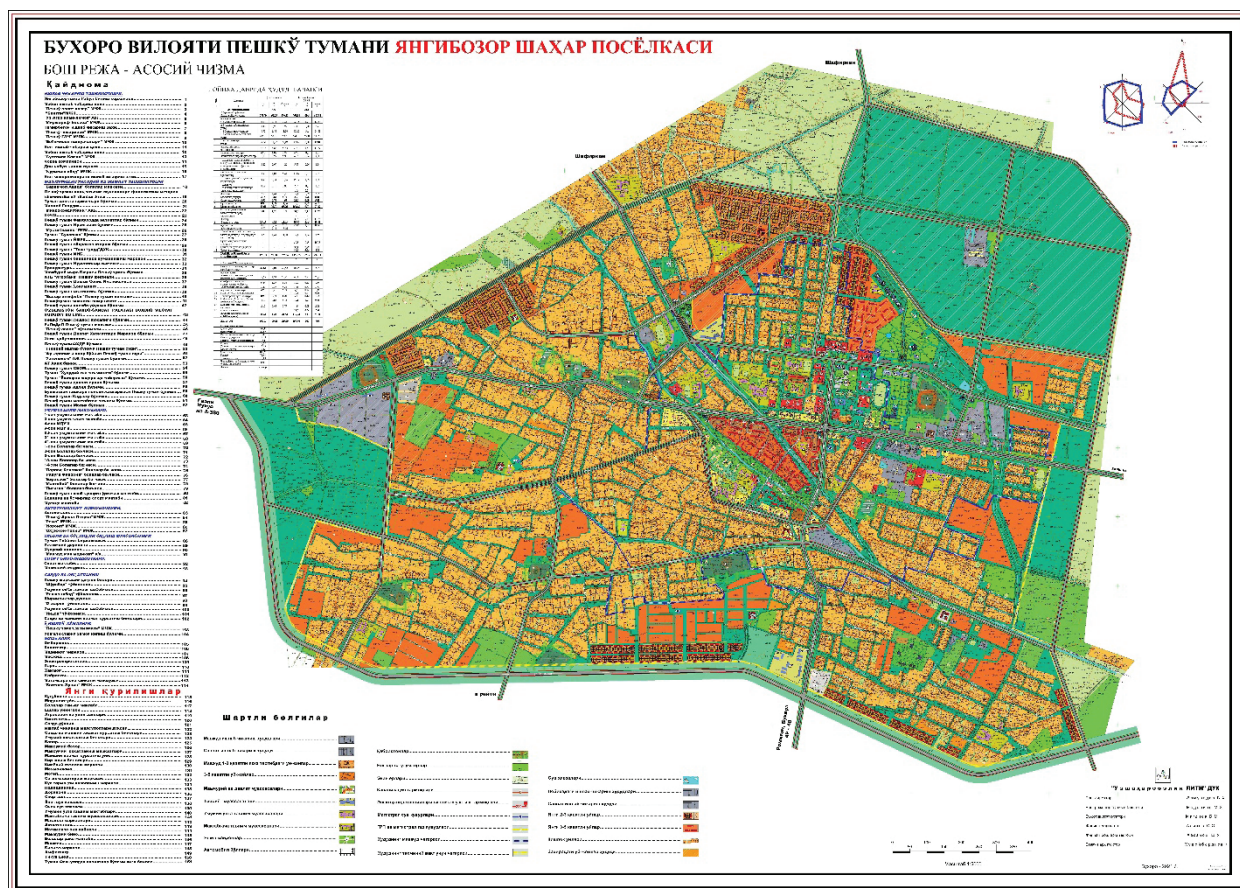
Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 21-sentyabrdagi PQ-794-son qarori ijrosi yuzasidan 2021-yilda quyidagi 4 ta shaharsozlik hujjatlari "UzshaharsozlikLITI" DUK va uning filiallari tomonidan ishlab chiqildi:

Peshku tumani Yangibozor shaharchasining bosh rejasi va batafsil rejalashtirish loyihasi (1-rasm);

Kogon shahrining bosh rejasi (korrektura) hamda chegara loyihasi (2-rasm);

Qorako'l tumani Qorako'l shahrining 556 gektardan iborat markaziy qismi batafsil rejalashtirish loyihasi (3-rasm);

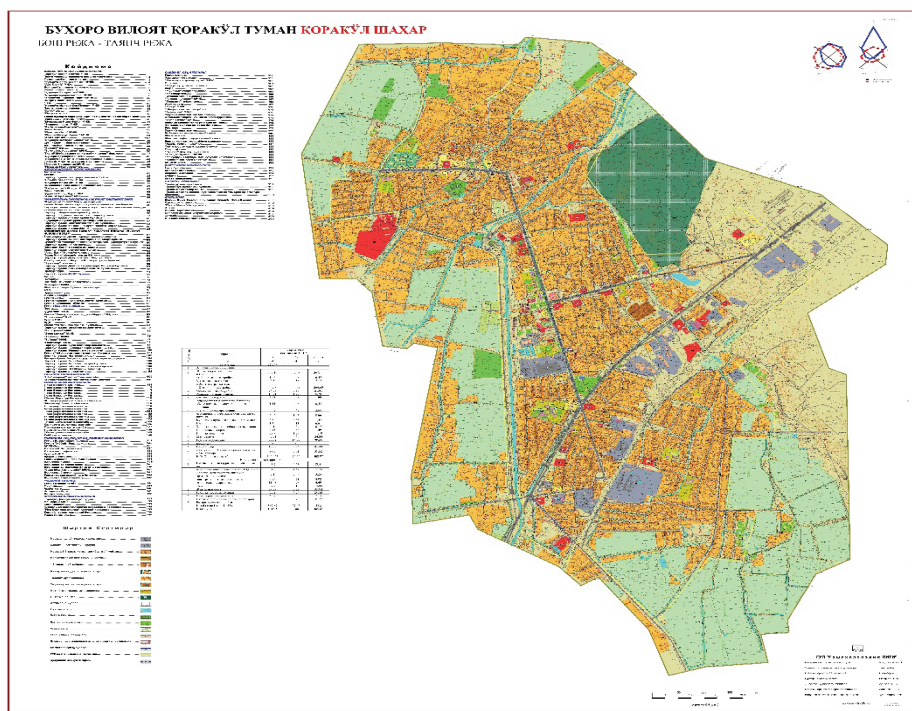
G'ijduvon tumani G'ijduvon shahrining bosh rejasi (korrektura) hamda 300 gektardan iborat markaziy qismi batafsil rejalashtirish loyihasi.

1-rasm: Peshko' tumani Yangiobodzor shaharchasi xaritasi

2-rasm: Kogon tumani Kogon shaharchasi xaritasi

3-rasm: Qorako'l tumani Qorako'l shaharchasi xaritasi

Hozirgi kunda rejalashtirilgan ishlar 100% ga bajarilgan bo'lib, to'lovlar jadval asosida amalga oshirilgan.

Buxoro viloyati bo'yicha shaharlarning va tuman markazlarining shaharsozlik hujjatlarini ishlab chiqilishi to'g'risida ma'lumot. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 2-fevraldagi PQ-3502-sonli qarorining "Davlat dasturi doirasida" ijrosi yuzasidan 2022-yilda 2 ta – Qorako'l tumani "Sayyod" hamda Kogon tumani "Sarayonobod" shaharchalarining bosh rejalari shaharsozlik hujjatlarini ishlab chiqilishi belgilangan.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 31-iyuldagi 639-sonli qarori bilan tasdiqlangan dastur ijrosi yuzasidan 2020-yilda 9 ta: Buxoro tumanida "Yangi Turmush" va "Turkon", Vobkent tumanida "Halvogaron", "Xo'jarabot", "Sariosiyo" va "Rozmoz", Jondor tumanida "Oydin", "Jamiyat" va "Dalmunobod" mahalla fuqarolar yig'inlari hamda yondosh mahalla fuqarolar yig'inlarining shaharsozlik hujjatlarini "Qishloqqurilishlo-yiha" MChJ Buxoro filiali tomonidan ishlab chiqildi.

2021-yilda 8 ta: Kogon tumanida "Siyozpoyon" va "Nurafshon", Olot tumanida "Yosh Botir", "Asajam" va "Usmonshayx", Peshku tumanida "Chibog'oni", "Xurram" va "Quchoq" mahalla fuqarolar yig'inlari hamda yondosh mahalla fuqarolar yig'inlarining shaharsozlik hujjatlarini "Qishloqqurilishlo-yiha" MChJ Buxoro filiali tomonidan ishlab chiqildi.

Hozirgi kunda rejalashtirilgan ishlar 100 % ga bajarilgan bo'lib, to'lovlar jadval asosida amalga oshirilgan.

2022-yilda 12 ta: Shofirkon tumani "Denov", "Navbahor", "Qayrag'och", "Nekkishi" va "Pattaxon" mahalla fuqarolar yig'inlari; Qorako'l tumani "Kuyi Yangibozor" va "Arna" mahalla fuqarolar yig'inlari; Qorovulbozor tumanida "Navbahor" mahalla fuqarolar yig'ini; G'ijduvon tumanida "Soktari", "Mirakon", "Tarxanon" va "Saidkent" mahalla fuqarolar yig'inlari hamda yondosh mahalla fuqarolar yig'inlarining shaharsozlik hujjatlarini ishlab chiqilishi belgilangan.

Buxoro viloyatida 2022–2026-yillarda shaharlar va shahar posyolkalarining bosh rejasi hamda batafsil rejalashtirish loyihalarini ishlab chiqish dasturiga asosan 63 ta shahar va shahar posyolkalarining bosh rejasi hamda batafsil rejalashtirish loyihalarini ishlab chiqilishi rejalashtirilgan. Bu esa hozirda viloyatda bosh rejalar bilan ta'minlanganlikning 21 % ini tashkil qiladi. Keyingi 5 yilda shaharsozlik hujjatlarini ishlab chiqish uchun 91,4 mlrd so'm mablag' ajratilib, bosh rejalar bilan ta'minlanganlik 100 % ga yetkazilishi ko'zda tutilgan.

Buxoro viloyatida 2022–2026-yillarda mahalla fuqarolar yig'inlari hududlarining bosh reja loyihalarini ishlab chiqish bilan bir vaqtda qishloq (ovul) aholi punktlarining batafsil rejalashtirish loyihalarini hamda yondosh mahallalarni shaharsozlik jihatidan rivojlantirish sxemalarini ishlab chiqish dasturiga asosan 150 ta mahalla fuqarolar

yig'inlari hududlarining bosh reja loyihalari ishlab chiqilishi rejalashtirilgan. Bu esa hozirda viloyatda mahalla fuqarolar yig'inlarini bosh rejalar bilan ta'minlanganlikning 3,2 % ini tashkil qiladi. Keyingi 5 yilda shaharsozlik hujjatlarini ishlab chiqish uchun 162,3 mlrd so'm mablag' ajratilib, bosh rejalar bilan ta'minlanganlik 55 % ga yetkazilishi ko'zda tutilgan.

Bosh rejalarini ishlab chiqishda loyihachilarga mahalla fuqarolar yig'inlarining bugungi kundagi iqtisodiy, ijtimoiy, hududiy va ishlab chiqarish salohiyatlari hamda aholining o'sish sur'atlari kabi ko'rsatkichlari o'rganib chiqilib, barcha sohalaridagi ko'rsatkichlarni hukumat topshiriqlari va davlat dasturlarida belgilangan hamda shaharsozlik nuqtayi nazaridan me'yoriy talablarga moslashtirish vazifasi qo'yilgan.

Mahalla bosh rejasining dolzarbligi keyingi yillarda respublikada yuz berayotgan keskin ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlar, shaharsozlik sohasida turar-joylar va ijtimoiy-maishiy obyektlar qurilishini rivojlantirish, muhandislik-kommunikatsiya va yo'l-transport infratuzilmalarini yangilashni hisobga olgan holda rejalashtirishning siyosiy shartlari bilan asoslanadi.

Bosh reja loyihasini ishlab chiqishdan maqsad – aholi punkti hududini aniq funksional hududlarga ajratish, ijtimoiy va iqtisodiy rivojlanishini ta'minlash, aholining uy-joy va boshqa infratuzilma obyektlari bilan ta'minlanganligini me'yoriy talab darajasiga olib chiqish, hududdagi aholi uchun xizmat ko'rsatish tizimini qulaylashtirish, zararli sanoat va ishlab chiqarish korxonalarini shahar hududidan chiqarib, ularning o'rniga zamon talablariga mos, ekologik toza ishlab chiqarishga ixtisoslashgan korxonalarni joylashtirish orqali atrof-muhitni tozalash va boshqa jarayonlarni amalga oshirishdan iborat.

Bosh rejalarining asosiy yechimlari mahalla fuqarolar yig'inlari hududini ixcham va har tomonlama qulay aholi punktiga aylantirish maqsadida ishlab chiqilgan bo'lib, loyihachilar tomonidan quyidagi ishlar bajarilgan. Mahalla fuqarolar yig'inlari hududining barcha tizimlari mujassam tarzda shakllantirilib, ular bir-birlari bilan qulay tarzda bog'langan. Uy-joy hududlari tartibga solinib, yakka tartibdagi turar-joy hududlari ijtimoiy soha va infratuzilma obyektlari bilan tizimli bog'langan. Funksional hududlashtirishda aniqlik va qulaylikka erishilgan. Funksional hududlarda xizmat ko'rsatish obyektlari qulay qilib joylashtirilib, ular orasidagi piyodalar yo'llaklari va avtotransport yo'llari bog'liqligi qulay tarzda shakllantirilgan. Mavjud hududlarni yangi shakllantirilayotgan hududlar bilan bog'lashda aholi uchun kam xarajatli yo'llarni topish, ushbu hududlarni bir xil rivojlantirish, orasidagi tafovutni qisqartirish va bir-biriga uyg'unlashtirishga e'tibor qaratilgan.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Yangi ishlab chiqilgan bosh rejalar va batafsil rejalashtirish loyihalari O'zbekiston Respublikasi Shaharsozlik kodeksi hamda amaldagi shaharsozlik norma va qoidalari talablari asosida, Buxoro viloyati Qurilish bosh boshqarmasining buyurtma xati hamda bosh loyiha mualliflari bilan ikki tomonlama tuzilgan shartnoma va loyiha topshirig'i bo'yicha ishlab chiqilgan.

O'zbekiston Respublikasi Shaharsozlik kodeksining 45–46-bandlariga asosan, aholi punktlarining ishlab chiqilgan bosh rejasi va batafsil rejalashtirish loyihalari xalq deputatlari viloyatlar kengashlari tomonidan tasdiqlanishi belgilangan.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. D.U. Ismuhamedova. Shaharsozlik asoslari va landshaft arxitekturasi. Toshkent, 2009-yil.
2. X.K. Tursunov. Qishloq aholi punktlarini rejalashtirish. Toshkent, 2015-yil.
3. X. Po'latov. Shaharsozlik tarixi. Toshkent, 2008-yil.
4. Sh. Mirzayev, Xasanov Feruz Anvarovich. Buxoro turar-joy me'morchiligi an'analari, 488–492-betlar. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6570415>
5. M. Batty. The New Science of Cities. – MIT Press, 2013. – 512 p.
6. R. Burchell et al. Sprawl Costs: Economic Impacts of Unchecked Development. – Island Press, 2005. – 224 p.
7. S. Graham, S. Marvin. Splintering Urbanism: Networked Infrastructures, Technological Mobilities and the Urban Condition. – Routledge, 2001. – 512 p.
8. D. Farr. Sustainable Urbanism: Urban Design with Nature. – Wiley, 2007. – 304 p.
9. J. Gehl. Cities for People. – Island Press, 2010. – 288 p.
10. <https://webofjournals.com/index.php/1/article/view/1123>

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. № 6

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100